

Framtidsscenarioer och slutförvarsprojektet

Carl Reinhold Bråkenhielm och Tuija Hilding-Rydevik

KLR 2017:8, s 61-84

100 år

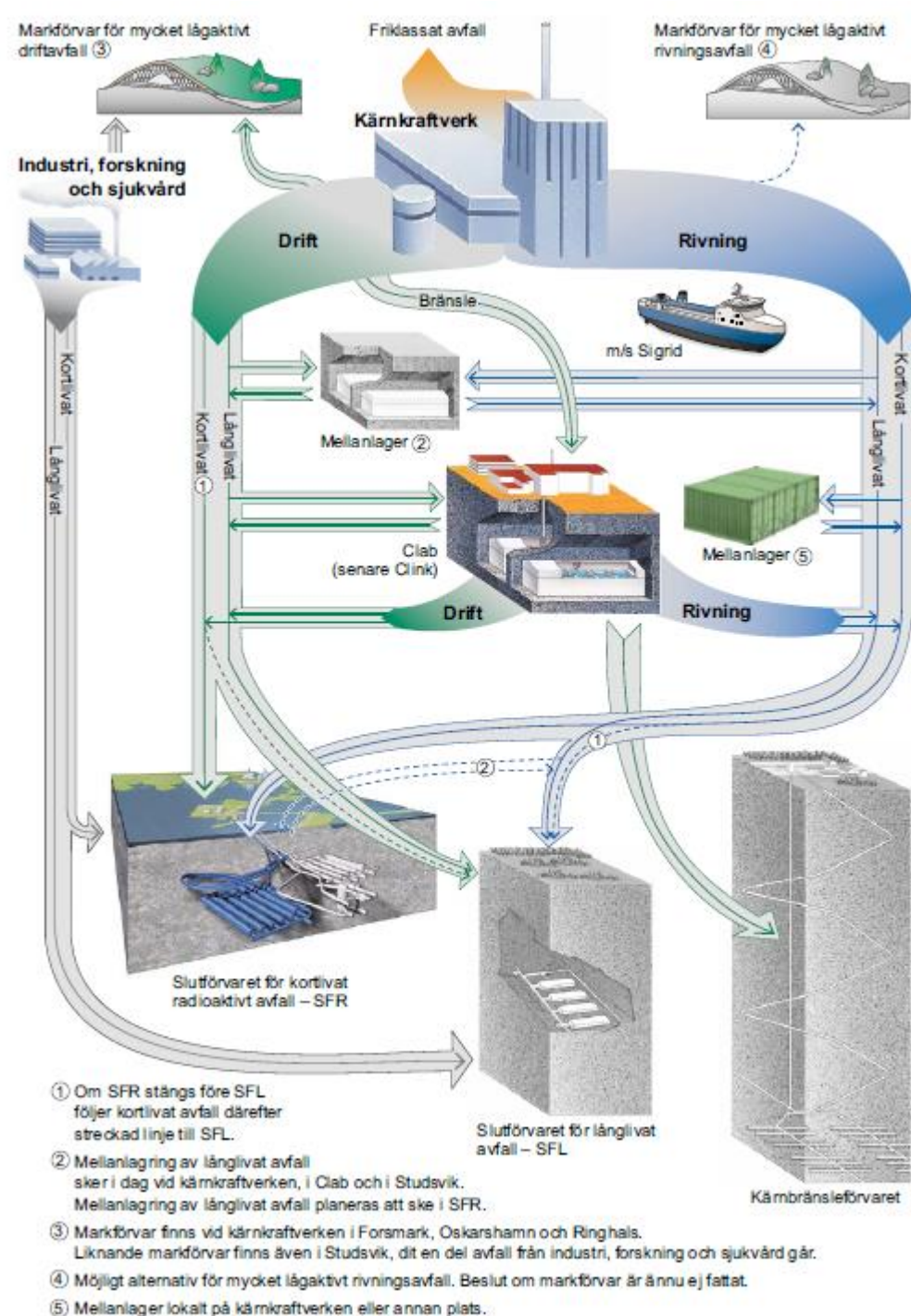
Utforska företeelser, trender, risker, överraskningar som kan påverka slutförvarets säkerhet och genomförande:

Mänskliga handlingar och samhällsförändringar som kan medföra att:

- Deponering och/eller återfyllning av slutförvaret allvarligt försenas
- Slutförvaret överges utan att deponering, återfyllning eller förslutning genomförs.

SKB FUD 2016

Figur 2-1. Systemet för att ta hand om Sveriges radioaktiva avfall och använda kärnbränsle. Heldragna linjer representerar transportflöden till befintliga eller planerade anläggningar. Streckade linjer representerar alternativa hanteringsvägar.

Kapitlets delar

- Exempel på frågor som studerats av SKB
- Exempel på metoder för framtidsstudier
- Metodernas relevans för de två frågorna
- Under vilka omständigheter som ett beslutat slutförvarsprojekt förhindras, konsekvenserna av dessa, hur mildra, olika aktörers ansvar för att mildra.
- **Förslag:** vidga MSB:s uppdrag att, tillsammans med SKB, fortsatt följa upp framtidsfrågorna i relation till slutförvarsprojektet.

Perspektiv

- 100 år
 - 2 världskrig och terrordåd
 - Vulkanutbrott, tsunami
 - Kärnkraftsolyckor
 - Stora tekniska landvinningar
 - Ekonomiska kollapser
 - Stor befolkningsutveckling
 - Stora livsstilsförändringar
- 100 000 år
 - Evolution av den moderna människan som art och kultur (homo sapiens uppstod för ca 150-200 000 år sedan och lämnade Afrika för ca 70 000 år sedan)
 - Jordbruket uppstod för ca 10 000 år sedan)
 - Istider m m

Metoder för framtidsstudier

- **Trendframskrivning:** vad vi kan se idag och extrapolera för den närmaste framtiden
- **Framtidsscenarier,** konsekvenser, hur hantera konsekvenser (MSB)
- **Backcasting:** utgår från ett framtida läge och se vad som främjar eller motverkar att komma till detta läge

MSB:s teknik – ” en systematisk beskrivning av en möjlig framtida situation och av en tänkbar utveckling från dagens tillstånd fram till den beskrivna situationen” (Samhället 2032)

Scenario: förenklad bild av helheten och sambanden mellan olika samhällssektorer

Analysområde: t ex politik, kommunikation, ekonomi, teknik, klimat, värderingar

Dimension: global, europeisk, nationell politik

Variabler: samhällsskydd, beredskap, samhällsviktig verksamhet, korruption m m

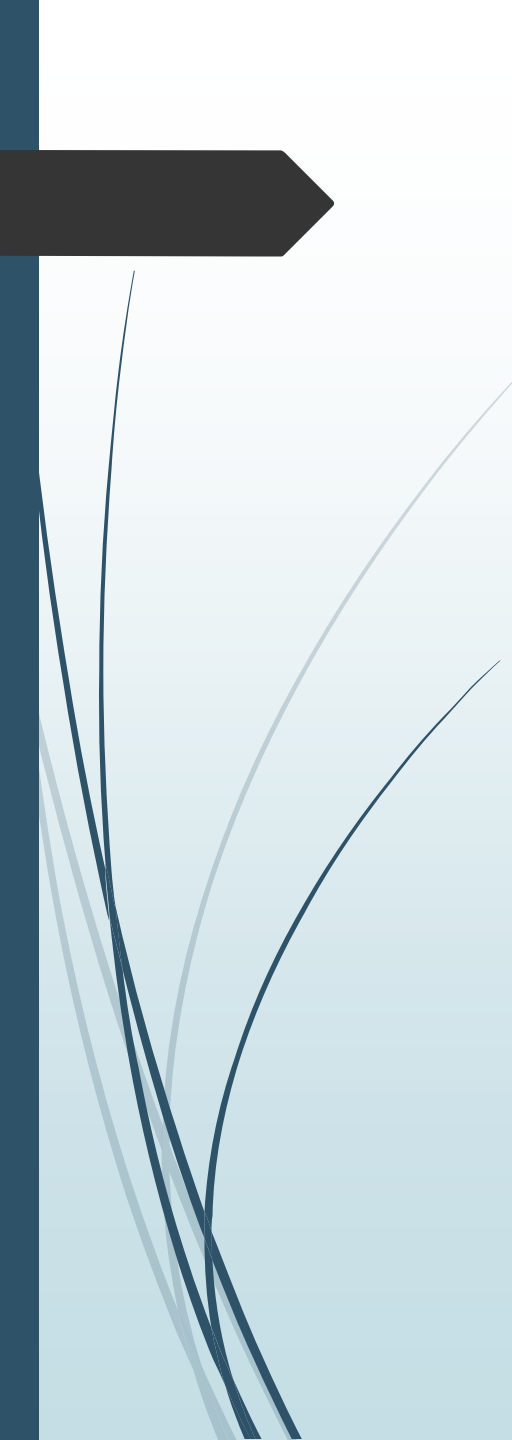
Omständigheter

SOU 2017:8

Framtidsscenarier för slutförvarsprojektet

Figur 3.1 Översikt av omständigheter och skeenden med konsekvenser för slutförvar och mellanlagring.

	Globala omständigheter	Nationella omständigheter	Lokala omständigheter
Skeenden i naturen	A. Supervulkanutbrott, Naturlig pandemi	B. Se C.	C. Asteroidnedslag, Stormar, Översvämningar, Jordbävning
Mänskliga handlingar (misstag eller avsiktliga)	D. Fullskaligt kärnvapenkrig, Global uppvärmning, Tekniska framsteg för alt. slutförvarsmetod, Mänskligt initierad pandemi	E. Nationell finansiell kris, Samhällskollaps, Terrorhandlingar	F. Kriser i närområdet, Brand, Översvämningar p.g.a. mänskliga faktorn, Detonation

MSB, Samhället 2032, Scenario 1: en ökande befolkning med försämrad hälsa-energirevolution, folk bor trångt i storstäder, mkt folksjukdomar

- Relativt små återverkningar på slutförvarsprojektet
- Ev GenIV dvs kärnbränsle som energikälla kan bli aktuellt
- Ev omprövas då genomförandet av slutförvarsprojektet
- Lagringstider i Clab kan ev förlängas längre än tänkt
- Användning av kärnavfallsfondens medel kan bli aktuellt

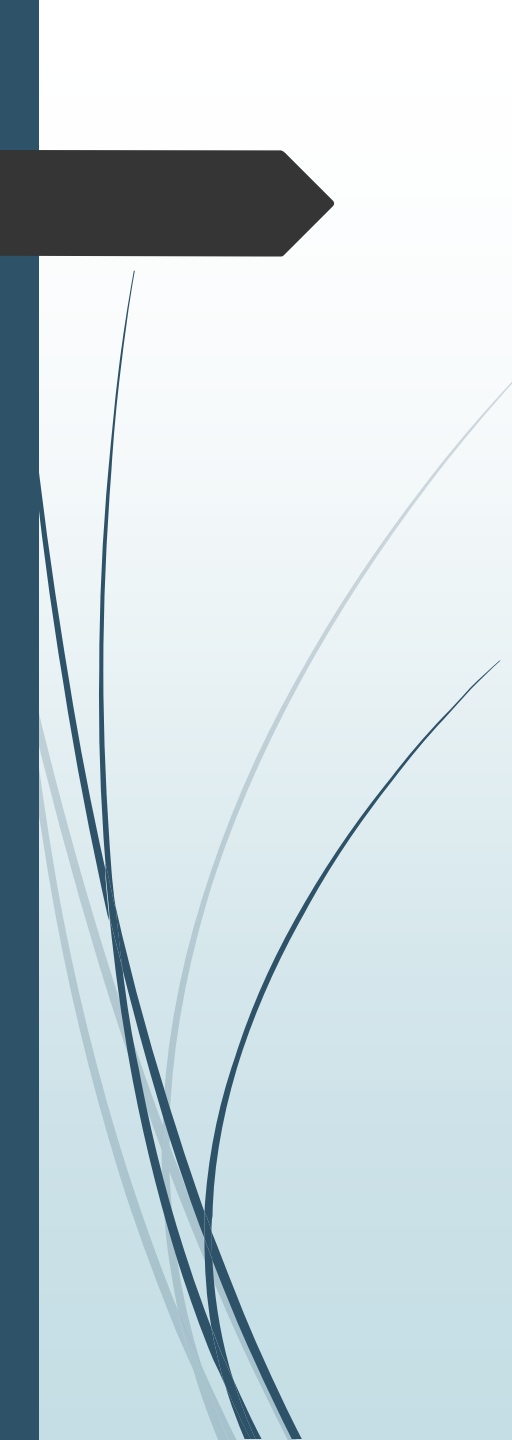
Omständigheter

SOU 2017:8

Framtidsscenarier för slutförvarsprojektet

Figur 3.1 Översikt av omständigheter och skeenden med konsekvenser för slutförvar och mellanlagring.

	Globala omständigheter	Nationella omständigheter	Lokala omständigheter
Skeenden i naturen	A. Supervulkanutbrott, Naturlig pandemi	B. Se C.	C. Asteroidnedslag, Stormar, Översvämningar, Jordbävning
Mänskliga handlingar (misstag eller avsiktliga)	D. Fullskaligt kärnvapenkrig, Global uppvärmning, Tekniska framsteg för alt. slutförvarsmetod, Mänskligt initierad pandemi	E. Nationell finansiell kris, Samhällskollaps, Terrorhandlingar	F. Kriser i närområdet, Brand, Översvämningar p.g.a. mänskliga faktorn, Detonation

MSB, Samhället 2032, Scenario 2: svag ekonomi, hög arbetslöshet och social oro. Asien tar täten ekonomiskt genom IT och kommunikation, Europa halkar efter, arbetslöshet i Sverige, befolkningen minskar, välfärdssystem och infrastruktur med stora brister

- Stat och myndigheter har minskad förmåga att styra och utöva tillsyn och ökad korruption
- Brist på välutbildad arbetskraft, tillgången på varor och råvaror är god men sårbar
- Sabotage och dataintrång ställer samhällssystem inför svåra prov, Infrasystemen särskilt utsatta i glesbygd som Forsmark
- Misstron mot information, myndigheter och enskilda experter växer, sociala medier står för en stor del av informationsspridning, svårt skilja PR från nyheter
- Missöden och brister i genomförandet i slutförvarsprojektet kan öka dvs säkerhetssystem och barriärer kommer inte att fungera som tänkt, misstron mot projektet kan öka starkt.
- Behovet att idag bygga en stark säkerhetskultur hos SKB är viktig förebyggande åtgärd
- Samt att SSM kan behålla sin höga kompetens

Omständigheter

SOU 2017:8

Framtidsscenarier för slutförvarsprojektet

Figur 3.1 Översikt av omständigheter och skeenden med konsekvenser för slutförvar och mellanlagring.

	Globala omständigheter	Nationella omständigheter	Lokala omständigheter
Skeenden i naturen	A. Supervulkanutbrott, Naturlig pandemi	B. Se C.	C. Asteroidnedslag, Stormar, Översvämningar, Jordbävning
Mänskliga handlingar (misstag eller avsiktliga)	D. Fullskaligt kärnvapenkrig, Global uppvärmning, Tekniska framsteg för alt. slutförvarsmetod, Mänskligt initierad pandemi	E. Nationell finansiell kris, Samhällskollaps, Terrorhandlingar	F. Kriser i närområdet, Brand, Översvämningar p.g.a. mänskliga faktorer, Detonation

Utveckling av relevanta och tänkvärda scenarier en forskningsfråga i sig – MSB:s ytterligare exempel

- Scenario 3: Accelererande klimatförändringar och stigande oljepris – preventiva åtgärder och räddningsorganisation för översvämning behöver utredas
- Scenario 4: Hot om terrordåd i en värld av konflikter – kärnämneskontroll och fysiskt skydd utrett i SKB:s ansökan
- Scenario 5: Antibiotikaresistenta bakterier sprids över världen – svårbedömt, ev brist på kompetens, m m

- **"Nollalternativet"** - Längre tid än beräknat eller ligga kvar i mellanlager.
- SKB utrett denna situation i flera rapporter
- Upp till 100 år är möjligt
- Missödesanalys gjord, krig, miljökatastrofer. Plötsligt övergivande av Clab – kan få allvarliga konsekvenser. Går inte att utesluta att Clab måste överges i framtiden.
- Hur hantera konsekvenser eller förebygga dem görs inga närmare överväganden om.

Slutsatser och förslag

- Det finns anledning att se över framtidsfrågorna i ett kortare perspektiv dvs under de ca 100 år när slutförvaret ska genomföras.
- Då kan omständigheter av vikt följas upp och eventuellt förebyggas.
- Framtidsfrågorna har i relation till slutförvarsprojektet fått relativt liten uppmärksamhet.
- **En möjligt åtgärd:** Ge myndigheten för samhällsskydd (MSB) ett vidgat uppdrag – att analysera och fortsatt följa upp framtidsfrågorna i relation till slutförvarsprojektet. SKB en viktig samarbetspartner.
- Detta ger generellt intressanta resultat ur säkerhetssynpunkt för andra samhällsfrågor också.